

Præstegården

HADERSLEV STIFT 2025

❖ **Bag præstegårdens 47 vinduer:**

Kom ind i sognepræst Kitty Hovgaards hjem gennem 33 år

❖ **Renovering eller frasalg:**

Dilemmaet om Felsted præstegård

❖ **Fra cølibat til krav om børneværelser:**

Reformationens betydning for præstegården

Indhold

- 3 ❖ Fællesskabets adresse
- 5 ❖ Felsted præstegård skal renoveres for 15 mio. kr.
- 8 ❖ Fortidens byggesten skaber fremtidens muligheder
- 10 ❖ Bag præstegårdens 47 vinduer
- 14 ❖ Øster Løgum er en af stiftets ældste præstegårde
- 18 ❖ Øster Snede er stiftets nyeste præstegård
- 22 ❖ Mursten kan flytte balancen i kirken
- 24 ❖ Et all-inclusive arbejde
- 26 ❖ Domprovsteboligen i Haderslev
- 30 ❖ Fremtidens præstebolig i feltet mellem hverv og privatliv
- 32 ❖ Provsteboligen i Vejle
- 36 ❖ Fra cølibat til krav om børneværelser
- 38 ❖ Præstegårdens betydning for lokalsamfundet

Præstegården

Velkommen til årets stiftsmagasin for Haderslev Stift. Stiftsmagasinet giver et indblik i folkekirkens liv rundt i stiftets sogne og provstier, og tager desuden fat på nogle fælles temaer i kirke og samfundslivet. I år drejer det sig om noget så stilfærdigt og stedbundet som præstegården.

Helt stilfærdigt er emnet måske alligevel ikke: I det forløbne år har det i forbindelse med et forslag til ændring af menighedsrådsloven været diskuteret, om det er bedst at beholde administrationen af præstegård og præstegårdsjorde i menighedsrådet, eller om det skal overgå til provstiudvalget for at lette menighedsrådets arbejde.

Forslaget om at flytte ansvaret fik langt fra alle steder en varm modtagelse. Mange menighedsråd gav udtryk for, at den lokale forvaltning af præstegård og præstegårdsjorde er en værdifuld del af tilhørsforholdet mellem sognekirken og lokalsamfundet. Åbenbart betyder det stadig noget, at præstegården hører til lokalsamfundet.

I en tid, hvor vi ellers ofte bor langt fra arbejdet og hvor boligerne er blevet mere private, kan det måske undre, at præstegårdene spiller så stor en rolle i folkekirkens selvforståelse.

Det vil vi undersøge i årets stiftsmagasin. Hvad er det for følelser, der knytter sig til huse og steder? Giver det stadig mening at lægge vægt på, at præsten bor i sognet? Er præstegården stadig et sted, der er forbundet med præstens virke eller blot en privatbolig? Bliver det i fremtiden vigtigt med det lokale fysiske fællesskab eller får det mindre betydning, hvor vi bor, hvis vi alligevel mødes andre steder end i hjemmet? Og har folkekirken stadig råd til at vedligeholde al den ejendom? Og hvad har ejendomme og huse i det hele taget med forkyndelsen af evangeliet at gøre?

Jeg håber, at stiftsmagasinet vil vække interesse og inspiration, både hvad angår det lokale kirkeliv og hvad angår overvejelserne om præstegårdens betydning og fremtid.

God læselyst!

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Marianne Christiansen'.

Marianne Christiansen

Biskop over Haderslev Stift

Fællesskabets adresse

Af biskop Marianne Christiansen.

Foto: Lene Esthave.

“Vi ved, hvor du bor!”

Det er en sætning, som i vores tid bruges som en spøgefuld eller alvorligt ment trussel. Underforstået: Vi kan finde dig og komme efter dig og din familie – og ikke i en god hensigt.

Når det gælder boligpligten og præstegårdene i folkekirken er det faktisk netop meningen, at man til præsten skal kunne sige: “Vi ved, hvor du bor”. For præsten bor der, hvor præsten plejer at bo, uanset, om personen i embedet skifter. Deri ligger muligheden for at gå hen og ringe på.

Det siger noget om vores tid, at det ikke længere er selvfølgeligt at vide, hvor folk bor, og at det at blive opsøgt på sin bopæl umiddelbart kan virke som en trussel. Jeg kender yngre mennesker, der ikke nødvendigvis lukker op, hvis det ringer på døren og der ikke er blevet sms’et i forvejen. For få årtier siden var det almindeligt at komme uanmeldt og ringe på – eller gå lige ind – hvis man ville hinanden noget. Nu er hjemmet blevet et mere privat sted.

For flere årtier boede også den del lærere, læger, sygeplejersker, politiets og forsvarets og andre “etaters” ansatte i tjenestebolig. Nu er det vistnok mest præster, skovens folk og viceværter. Giver det så stadig mening, eller giver det netop derfor mening?

Et hjem for tro, tjeneste og fællesskab

Kirke og præstegård. Det er det første, den lutherske kirke i Tanzania bygger, når der etableres nye sogne i vores venskabsstift i ved Tanganyika-søen, hvor den lutherske kirke er ved at etablere sig, ofte bogstaveligt talt på bar mark og med helt små menigheder. Præstegård vil her sige et hus med lidt

jord, så præstens familie har noget at leve af. I vores venskabsby Wittenberg ligger den første lutherske præstegård lige op ad kirken.

Først ved reformationen fik præster lov til – og nærmest pligt til! – at gifte sig, så præstegården blev et hus også for præstens familie. Den første lutherske præstegård i et nuværende Danmark blev Vonsbæks uden for Haderslev, hvor præsten allerede i 1525 fik det første lutherske kaldsbrev i Norden i den reformation af Haderslev-Tørning len, som vi i 2026 kan fejre 500-året for.

Her i Danmark har der siden middelalderen været præstegårde, i de første mange århundreder netop som gårde, altså med jord til, som skulle forsørge både præsten og de fattige i sognet. De var ejet af kirken og overgik ved reformationen ikke til kongen, men forblev den lokale forsørgelse af præsten, undergivet tilsyn fra stiftslensmanden, forløber en for stiftsøvrigheden. I begyndelsen af 1900-tallet overgik præsterne til at få løn, og præstegårdsjordene blev solgt fra eller forpagtet ud. Siden menighedsrådsloven af 1922 blev det menighedsrådet og ikke præsten selv, der bestyrer præstegården og dens jord. Og hvem ejer dem? Det gør stadigvæk det lokale præsteembede. Præsteembedet og sognekirken er de eneste instanser i folkekirken, der kan eje fast ejendom.

Del af lokalsamfundet

I dag har vi så præstegårde, som for de flestes vedkommende er præsteboliger og tjenesteboliger. Det vil sige, at præsten skal bebo huset som en del af sin ansættelse. Det betyder, at præsten stadig bor sammen med sognets øvrige beboere, ligesom der som regel er forbundet et kontor og måske også konfirmandstue med boligen, så den ikke blot

er et privat hjem, men et hus, der er forbundet med præstens virke.

Der er ingen tvivl om, at præstegårdene betyder, at præsten og præstens familie får et tættere forhold til det lokalsamfund, de er en del af. Der er heller ingen tvivl om, at præsten og præstens familie bliver mere synlig i sognet, og at de forventninger, der traditionelt har knyttet sig til præstegården som et sted, hvor der er bliver lukket op, og hvor der er gæstfrihed og venlighed, stadig er til stede. På den måde står præstegårdene som enten et levn eller et overvintrende drivhus for en kultur, hvor det betyder noget at være fysisk nærværende og kunne nå hinanden og besøge hinanden. I forhold til, hvad kirken er og skal forkynde, er det ikke uden betydning: Gæstfrihed og mildhed og venlighed sættes højt som kristne dyder. Men det er jo ikke

”At præsten bor midt i sognet er et tegn på, at fællesskabet stadig har en adresse.”

Biskop Marianne Christiansen

meningen, at præsten og præstens familie alene skal bære denne kultur.

Grundlæggende er ideen med præstegården, at præsten bor sammen med den menighed, som præsten selv er en del af. Det at have præstegårde giver kun mening, hvis vi sammen mener, at det lokale fællesskab har betydning for både kirke og samfund. Hvis vi gør det, bliver sætningen ”Vi ved, hvor du bor” et udtryk for et menighedsfuldt fællesskab. ■

Felsted præstegård er en af stiftets og landets ældste, og skal nu renoveres for at blive ført tilbage til fordums pagt.

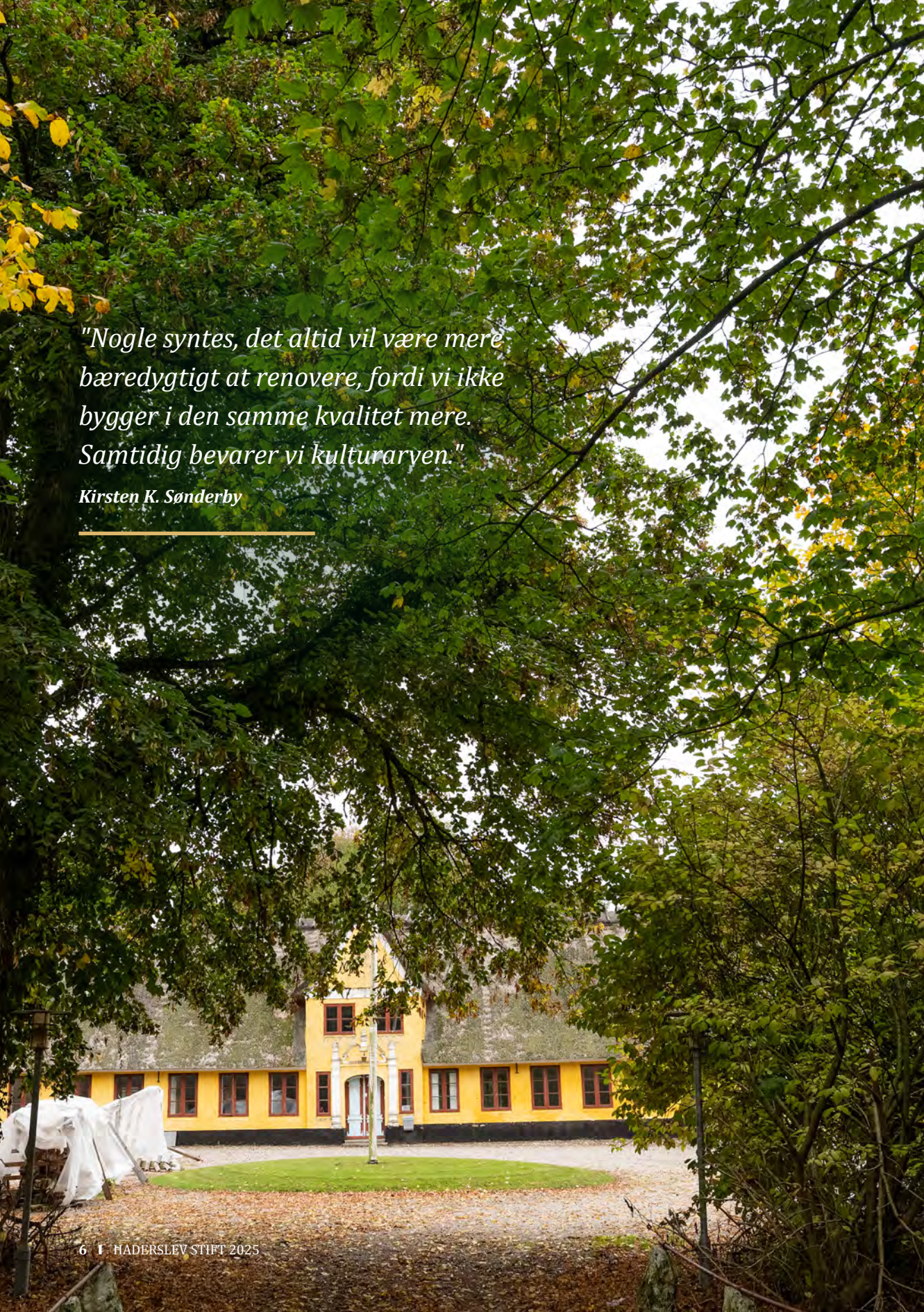
Felsted præstegård skal renoveres for 15 mio. kr.

Hvornår skal man bevare præstegården, dens kulturhistoriske værdi og den betydning, den har for sammenhængskraften i sognet? Og hvornår er det bedre at frasælge en gammel, omkostningstung præstegård og bygge en ny?

De overvejelser har menighedsrådet i Felsted og provstiudvalget i Aabenraa drøftet de seneste år. Anledningen er Felsted Sogns fredede, trelængede

præstegård i herregårdsstil, der stammer fra 1787. Præstegården ligger nordvest for Felsted Kirke, omgivet af en have med høje træer.

- Provstiudvalget har været i dialog med menighedsrådet i Felsted de seneste fire år for at diskutere, hvad der gav bedst mening: At sælge præstegården og bygge en ny præstegård ved kirken? Eller renovere for et stort millionbeløb,

"Nogle syntes, det altid vil være mere bæredygtigt at renovere, fordi vi ikke bygger i den samme kvalitet mere. Samtidig bevarer vi kulturarven."

Kirsten K. Sønderby

Felsted præstegård står i øjeblikket tom, da præsten er genhuset pga. skimmelsvamp. Foto: Jonas Ahlstrøm.

fortæller provst i Aabenraa Provsti, Kirsten K. Sønderby.

Flere synspunkter i provstiudvalget

Da der for knap fire år siden blev opdaget skimmelsvamp i præstegården, hvilket betød, at præsten måtte genhuses, blev spørgsmålet om enten renovering eller frasalg af præsteboligen pludselig presserende.

- Menighedsrådet besluttede, at det gerne ville bevare præstegården, fordi man syntes, man har et ansvar overfor boligen og dens kulturhistoriske værdi. I provstiudvalget har vi haft forskellige syn på sagen. Nogle syntes, det altid vil være mere bæredygtigt at renovere, fordi vi ikke bygger i den samme kvalitet mere. Samtidig bevarer vi kulturarven. Det andet synspunkt var, at det kunne være økonomisk mere bæredygtigt at bygge en ny præstegård, der ville tage højde for indeklimaet, og samtidig ikke skal vedligeholdes nær så meget på samme måde, fortæller Kirsten K. Sønderby.

I sidste ende var det menighedsrådets stærke ønske om at føre præstegården tilbage til fordums pagt, der gjorde udslaget - og fik provstiudvalget til at sige ja til projektet.

Danskerne ønsker at bevare kulturarven

Projektet er godkendt af Slots- og Kulturstyrelsen.

- Menighedsrådets tanke er, at Felsted skal være en præmiepræstegård, som bliver en attraktiv, historisk præstebolig for en præst, der vil sætte pris på at bo i en klassisk, fredet præstegård, siger Kirsten K. Sønderby.

Provstiet og menighedsrådet vil i de kommende år invitere til borgermøder i Felsted Sogn for at forklare, hvilke tanker der ligger bag renoveringen.

- Uanset om vi frasælger en historisk præstegård eller renoverer den for et stort millionbeløb, vil der være forskellige meninger om beslutningen. Der vil helt sikkert også være nogle, der ikke er enige i, at det er en god ide at bruge så mange penge på at renovere. Men der har det at bevare en særlig historisk præstegård vægtet højt, og det flugter i øvrigt med, at 60% af danskerne i en FUV-undersøgelse fra 2020 svarer, de er medlemmer af folkekirken, fordi de gerne vil være med til at bevare de historiske bygninger, siger Kirsten K. Sønderby. ■

At værne om de gamle præsteboliger ved at renovere frem for at bygge nyt kan koste mere end nybyg – men det betaler sig i længden både på klimaregnskab, økonomi og kulturarv.

Fortidens byggesten skaber fremtidens muligheder

Af Mona Louisa Flouberg Bastholm.

Foto: Jonas Ahlstrøm.

Sognepræst Samuel Skadkær-Munch (t.v.) og tidligere provstiudvalgsformand Helge Jakobsen foran Skrydstrup Præstegård fra 1863.

Præstegårdene har i århundreder været en hjørnesten i lokallivet. At bevare og værne om de gamle bygninger med øje for renovering frem for nedrivning er at tage ansvar for kulturarv, klima og kvalitet.

Folkekirken arbejder i dag aktivt med at nå sine klimamål, og det handler ikke kun om fornyelse og omlægning. Det handler også om at bevare

og genbruge så meget af de oprindelige materialer som muligt.

Istandsættelse af gamle bygninger er derfor ikke kun en romantisk idé om at holde fast i fortiden. Ifølge Rønnow Arkitekter, der i bogen Bæredygtig Byggeskik analyserer 800 års dansk byggeri, er lang levetid på bygninger den mest undervurderede form for bæredygtighed.

Ældre bygninger som præstegårde er ofte opført med kalkmørtel og andre traditionelle materialer. Det gør dem nemmere at skille ad, så mursten, træ og andre materialer kan få nyt liv. De kan repareres og genopstå – uden at jorden betaler for høj en pris.

- Folkekirken har altid haft tradition for at bygge i høj kvalitet. Vi skal bygge noget, der skal holde i flere hundrede år – nu og i fremtiden, siger Helge C. Jacobsen, tidligere provstiudvalgsformand i Haderslev Stift, der aktivt har arbejdet for at bevare præstegårde frem for at rive dem ned.

"Grundtanken til grønnere byggeri ligger i, hvordan vi forstår og bevarer de bygninger, vi allerede har. Hver gang man lader stå i stedet for at rive ned, spares enorme mængder CO₂, der ellers går til nedrivning og bortskaffelse, nye materialer, transport og byggeri", skriver Rønnow Arkitekter i Bæredygtig Byggeskik.

Det er mere end energital og isolering

Kernen er at bygge med omtanke – med øje for både materialer, mennesker og klima. Bæredygtighed handler om at sikre nutidens behov uden at gå på kompromis med fremtidige generationers muligheder.

Skrydstrup præstegård er en renovering, der står som eksempel på stolt, bæredygtig fornyelse i Haderslev Stift. I 2012 blev præstegården renoveret efter bæredygtige principper og forvandlet til en moderne, energieffektiv sognegård.

En renovering, hvor prisen var højere end nedrivning – men hvor gevinsten var langt større. - Man kan ikke bygge kulturarv igen, siger Helge C. Jacobsen. For ham handler det ikke om nostalgi, men om ansvar. - Det, vi bevarer, giver ny identitet og skaber stolthed, siger han.

Historiske bygninger som præstegårde er en åben erfaringskilde – et konkret vidnesbyrd om, hvordan lokale materialer og byggeteknisk fornuft kan skabe holdbare konstruktioner. "Vi skal værne om, samle og videreføre de erfaringer, som vores

bygningsarv rummer, fordi den indeholder vigtig viden om, hvordan vi sikrer arkitekturens langtidsholdbarhed og undgår unødvendigt ressourcespild," skriver Rønnow Arkitekter i Bæredygtig Byggeskik.

Et opgør med brug-og-smid-væk

Danske præstegårdes funktion har ændret sig. Mange bruges ikke længere som præstebolig, og derfor forfalder, sælges eller nedrives de.

Industrialiseringen og billig masseproduktion har gjort det nemt at bygge nyt – men samtidig sværere at reparere. Rønnow Arkitekter kalder det en "brug-og-smid-væk-kultur", der står i kontrast til både klima- og kulturhensyn.

- Mange synes, det er flottere og nemmere med noget nyt. Men vi må ikke glemme, at det moderne ikke behøver at være nyt – det kan også være klogt fornyet, siger Helge C. Jacobsen.

Der er ingen modsætning mellem gamle mursten og bæredygtige valg. Tværtimod. En præstegård som Skrydstrup, der er opført i 1863, kan med energirigtig istandsættelse være både mere miljømæssigt og økonomisk bæredygtigt end at bygge nyt.

Fremtiden ligger ikke nødvendigvis i det nye, men i at forstå det, vi allerede har. Renovering af gamle præstegårde kan blive et forbillede på, hvordan vi forener tro, tradition og bæredygtigt byggeri. ■

FAKTA

Renovering er både økonomisk og klimamæssigt fordelagtig, fordi det udleder langt mindre CO₂ end nybyggeri, når eksisterende konstruktioner og materialer genbruges.

Kilde: Harpa Birgisdóttir, Aalborg Universitet, samt Rambøll & Realdania

I 33 år har Egen præstegård været hjem for Kitty Hovgaard. Præstegården har i over 200 år har været både arbejdsplads og hjem for flere præster, og rummer fortællinger, levede liv og en kulturel arv, som bliver givet videre fra præst til præst.

Bag præstegårdens 47 vinduer

Fortalt til: Mona Louisa Flouberg Bastholm.
Foto: Jonas Ahlstrøm.

Vi ankom to unge nygifte mennesker med kun et par kurvestole, en sofa og alle mine bøger. At flytte ind i den første præstegård var overvældende – stort og tomt. Vi kom direkte fra en studiebolig ind i, hvad der følte som et palæ.

Det bedste var, at jeg fik mit eget bibliotek, hvor alle mine bøger står flot. Det husker jeg som helt fantastisk. Med tiden blev huset indrettet.

Jeg arvede fra begge mine bedsteforældre, og deres møbler fylder nu stuerne med minder og hygge.

Kilometervis af stuer

Jeg elsker mit hjem. Det kan måske virke stort, og jeg bor her nu alene i mange rum. Der er kilometervis af stuer og rum fulde af ting og sager. Nogle gange kigger min voksne søn opgivende rundt på alle de ting, som vi engang skal finde et sted til, når jeg ikke skal bo her længere.

Her er også altid lidt koldt – det er mange kvadratmeter at varme op. Men alle rum har en funktion, og jeg bor i dem alle sammen, selvom nogle blev brugt en del mere før i tiden.

Præstegården føles som et vidne til mit og mine forgængeres liv. Et livsvidne for rammerne om et embede, som stadig er et kald – men også et hjem fyldt med hygge, nærvær og familieliv.

Kitty Hovgaard har boet i Egen præstegård i 33 år.

Alle ved, hvor præsten bor

Som præst indtager man en unik rolle i lokalsamfundet. Alle ved, hvem præsten er. Alle ved, hvor præsten bor. Da jeg flyttede hertil, var jeg både tilflytter fra Fyn og den første kvindelige præst i sognet.

Som ny skulle jeg lige ses an. Jeg havde et lille barn, som jeg hjemmepassede, og jeg har altid boet med mange dyr. Nogle kommenterede hundehårene på kontoret – men det blev hurtigt bare en del af, hvem jeg var. Dyrene blev også en nem samtalestarter for dem, der kom forbi og havde brug for at snakke om helt andre ting.

Det er vigtigt for mig, at mine døre altid har været åbne for alle, der havde brug for det, og hjemmearbejde har bare altid været en del af mit liv. For mig er kaldet på den måde en livsform.

Jeg vil gerne lukke folk ind i mit liv, så de lærer mig at kende. Når folk kommer til samtale, træder de ikke bare ind på et kontor. De kommer ind i mit hjem og ser en del af mit privatliv. Det skaber et andet og tryggere rum. Det skaber tillid. Det gør alt mere menneskeligt.

Konfirmander og pragtfulde juleaftner

Jeg kan godt savne tiden, hvor der var mere liv – dengang konfirmandstuen blev brugt. Nu står nogle af rummene stille, og konfirmanderne kommer i sognegården i stedet for her. Jeg håber, præstegården består i fremtiden, for når dørene lukkes, bor der ikke længere nogen på bastionen. Så er der ingen, der leder menigheden indefra. Det er sørgeligt, men nogle gange tænker jeg, at jeg måske bliver den sidste, der bor her.

De smukkeste minder er alle de pragtfulde juleaftener, hvor sofaerne bliver skubbet til side, og juletræet står flot i stuen, når fløjdørene åbnes.

Der er en særlig atmosfære i sådan et gammelt hus – man mærker både herskabet og tjenestefolkenes spor. Her har folk grædt, grinet, drukket kaffe og talt om livet og døden. Jeg håber, det består mange år endnu. ■

"Præstegården føles som et vidne til mit og mine forgængeres liv. Et livsvidne for rammerne om et embede, som stadig er et kald – men også et hjem fyldt med hygge, nærvær og familieliv."

Kitty Hovgaard

Sogne- og sygehuspræst Ann Bork Damsgaard bor i en 400 år gammel, fredet præstegård, hvor gamle indskrifter minder hende om embedsboligens historiske betydning.

Øster Løgum er en af stiftets ældste præstegårde

Øster Løgum præstegård har i 400 år været en central del af Øster Løgum by. Foto: Jonas Ahlstrøm.

Øster Løgum Sogn i Aabenraa Provsti tæller knap 1.000 indbyggere, og det er her, centralt i den lille landsby, sogne- og hospitalspræst Ann Bork Damsgaard bor med sin mand, parrets tre børn, en hund, en kat, en dværghamster og en kat i den 400 år gamle, gulkalkede præstegård.

- Gården er lavet som præstegård, og der har altid været præster her. Det er en historisk bygning,

og det er der noget specielt ved: Både, at der er nogle, der kommer før mig, og nogle, der kommer efter mig. Som præst er jeg bevidst om, at selvom gården her er mine børns barndomshjem, er jeg her kun i en periode, hvor jeg efter bedste evne varetager sognets historiske præstegård, siger Ann Bork Damsgaard.

Sognepræst Ann Bork Damsgaard i sit køkken.
Foto: Jonas Ahlstrøm.

En bolig med embedstyngde

Hun blev født samme måned, som hendes forgænger blev indsat i embedet, som hun overtog for 13 år siden.

- Det synes jeg, der er noget fantastisk !! Der er mange, der har slået rod i huset, før jeg kom, og været der længe, fortæller hun.

Ann Bork Damsgaard peger på en indskrift i en af loftsbjælkerne:

- Der står "γνώθι σεαυτόν" (kend dig selv), en indskrift fra Templet i Delphi. Det har en af husets præ-

ster skrevet for 300 år siden. Også dengang gjorde man sig sine overvejelser om livet. I det hele taget holder jeg rigtig meget af den ro, sådan et gammelt hus giver. Der er en embedstyngde i det, som jeg godt kan lide.

I store træk er hun glad for at bo i sin embedsbolig, men peger også på, at det at bo i en historisk præstebolig kommer med sine begrænsninger.

- Jeg holder rigtig meget af min embedsbolig på rigtig mange måder, men det er også en bolig, man lever med, og ikke kun i. Præsteboligen er jo i bund og grund et arbejdsredskab. Det skal man

være meget bevidst omkring. Den er her for sognets skyld og ikke for min skyld. Man er ikke herre i eget hus, når man bor i præstebolig, på både godt og ondt.

Grænse mellem præsten og privatlivet

Ann Bork Damsgaard pointerer, at hun nyder godt af at bo i en tjenestebolig ved siden af kirken, hvor hun i dagligdagen har god kontakt til de mennesker, hun er præst for.

- Det gør noget godt for folkekirken, for mig og for sognet. Vores familie har valgt at leve et præstegårdsliv, og det er vi meget bevidste om. Der følger en også en elastik med tjenesteboligen, og jeg synes, jeg har været god til både at tage friheden og give i den anden ende.

For eksempel har Øster Løgum Sogn ikke et sognehus tilknyttet kirken, så alle møder foregår på præstekontoret, der ligger lige på den anden side af familiens køkken.

- Vi låner f. eks. også vores shelter haven ud til folk, der går på Hærvejen, borgerforeningen har deres flag stående i laden og vi holder julemarked her.

Men der er også en grænse. Og de skal nogle gange markeres, oplever Ann Bork Damsgaard.

- Jeg vil rigtig gerne åbne op og vise sognets smukke præstegård, men jeg vil selv bestemme hvornår. Førhen var grænserne ret klare for, hvor langt man gik i hvilket ærinde. Det er det ikke altid længere, så dem skal man selv sætte.

Gamle boliger kræver specialister

- Jeg har det fint med at bo i tjenestebolig, for det er et arbejdsredskab, men det er ikke altid til min fordel at bo i embedsbolig som sådan. Jeg kunne nok have en bedre work-life-balance som familiemenneske, hvis jeg i stedet kørte til og fra mit hjem, især nu, hvor vores børn er store og får et større behov for privatliv. Det synes jeg, man som præstegårdsfamilie er nødt til at vokse med i og tage hensyn til, for børnene har jo ikke valgt, at vi skal bo i præstebolig.

“Det er en historisk bygning, og det er der noget specielt ved: Både, at der er nogle, der kommer før mig, og nogle, der kommer efter mig.”

Ann Bork Damsgaard

Aabenraa Provsti arbejder for tiden med det fem-årige projekt "Fremtidens Folkekirke", hvor Ann Bork Damsgaard er tovholder. En del af arbejdet er at tænke en ekstern bygningskonsulent ind i arbejdet med de historiske bygninger for at sikre en specialiseret viden på området.

- Jeg har lært meget om mursten ved at bo i en historisk præstegård, men jeg har erfaret, det ville være fordelagtigt, hvis man får tilknyttet til specialist i de gamle præstegårde, når der er problemer, for hvis der bliver truffet forkerte beslutninger, er der kun en, det går ud over - og det er den familie, der bor i boligen, siger Ann Bork Damsgaard. ■

I sommeren 2024 stod stiftets nyeste præstegård færdig, og præsten i Øster Snede Sogn kunne flytte ind i et nyt typehus.

Øster Snede er stiftets nyeste præstegård

Stiftets nyeste præstegård blev bygget i 2024. Foto: Jonas Ahlstrøm.

På Lindvedvej 34 står der et helt nyt typehus fra 2024, der fungerer som præstebolig for Søren Aalbæk Rønn, hans kone og parrets tre mindre børn.

Ved siden af den nuværende præstebolig ligger den tidligere præstegård fra 1972, der nu er revet ned.

Beslutningen om at bygge en ny præstebolig havde menighedsrådet taget allerede inden Søren Aalbæk Rønn tiltrådte embedet 1. november 2023.

- Det ville koste fire mio. at renovere den gamle præstegård og fem mio. at bygge en ny, klimavenlig bolig, der havde et langsigtet potentiale, fortæller Søren Aalbæk Rønn.

Da han søgte sit første embede var det ikke afgørende, om han og familien skulle bo i en ny eller gammel præstegård.

- Det betød ikke så meget for mig, om det var en klassisk præstegård eller en nyere bolig. For mig er

"Det betød ikke så meget for mig, om det var en klassisk præstegård eller en nyere bolig. For mig er det vigtigste at bo lige ved siden af kirken, så jeg kan gå til og fra, møde folk på kirkegården, og have konfirmanderne ved siden af i sognehuset."

Søren Aalbæk Rønn

Den nye præstebolig rummer både familiebolig og præstekontor for sognepræst Søren Aalbæk Rønn.

Foto: Jonas Ahlstrøm.

det vigtigste at bo lige ved siden af kirken, så jeg kan gå til og fra, møde folk på kirkegården, og har konfirmanderne ved siden af i sognehuset. Det er nemt at have sit liv så tæt på kirken, siger han.

Bedre indeklima i ny bolig

Faktisk var det mest Søren Aalbæk Rønns kone, der godt kunne tænke sig at bo i en gammel præstegård, og det gjorde familien også i det halve år, hvor den nye præstebolig blev bygget. Her mærkede parret, hvor svær boligen var at varme op om vinteren, hvilket er en stor kontrast til den nye præstebolig, der holder langt bedre på varmen.

- Den nye præstebolig er et meget tæt hus, så forbrugsmæssigt betaler vi mindre for el og varme her end i den gamle bolig, mens selve huslejen er steget, da vi nu bor i et helt nyt hus.

Søren Aalbæk Rønns præstebolig har som mange præstekontorer sin egen indgang til hans kontor, så de lokale sognemedlemmer ikke skal igennem privaten, når de besøger præsten.

- Det er et dejligt kontor, men min søns værelse ligger lige over på den anden side, så vi har lige bestilt en ny dør, da den nuværende ikke er lydtæt. Der er boldgang på den anden side for ungerne, og det skal der være plads til, men jeg skal også kunne have fortrolige samtaler med lydtætte skodder imellem privaten og præstekontoret.

Tjenesteboligen er stadig relevant

På spørgsmålet om, hvorvidt det stadig er relevant for præsten at have en tjenestebolig, svarer Søren Aalbæk Rønn: - Ja, det er det. Og jeg er også for bopælspligt til præsten. Hvis man f. eks. havde valgt

at bygge en ny præstebolig inde i byen, ville det at være præst i Øster Snede i højere grad være et arbejde, man tog ind til, mere end det kald og det liv i sognet, jeg har, forklarer Søren Aalbæk Rønn, der føler sig som en naturlig del af livet i sognet.

- Min dreng går i skole og til spejder her og jeg spiller fodbold og er en del af lokalsamfundet, og mit arbejde bygger på relationer. Hvis jeg boede i en anden by, ville jeg føle mig som en funktionær, der tog nogle opgaver på sig. I en tjenestebolig tæt på kirken bliver præstelivet mere holistisk, og det køber jeg fuldstændigt. Selvom jeg kan lukke døren og holde fri, er det stadig kaldstanken, der præger mig.

I Øster Snede Sogn foregår de fleste aktiviteter i sognehuset, mens samtaler, prædikenskrivning og kontorarbejde primært foregår på præstekontoret i den nye embedsbolig.

- Jeg har det fint med, de fleste aktiviteter foregår i sognehuset, fordi det at være præst er et arbejde, hvor man er rigtig meget på, og man er meget til rådighed. Derfor kan jeg godt lide, at det sted, jeg bor, er mit hjem, hvor min familie er fri for, at folk kommer forbi flere gange om ugen. Vi vil gerne have et gæstfrit hjem, men selv sætte rammerne, forklarer Søren Aalbæk Rønn.

Privilegium at bo i tjenestebolig

Generelt trives han med at bo i embedsbolig, og ser det som et privilegium at bo på sin arbejdsplads, hvor han både er tæt på sognemedlemmerne, og også indimellem kan spise frokost med familien eller lave brandslukning i privaten midt i en prædikenskrivning.

- Jeg har prøvet at have mit eget hus i tre år, og føler mig heldig at bo i en ny bolig til en relativ lav husleje. Jeg har ikke de store håndværksevner, og der er mange opgaver og udgifter forbundet med at eje sit eget hus. Her løser kirkeværgen det, når der f.eks. pludselig ikke er varmt vand. Det frigør meget tid, når man har tre små børn, og det betyder, jeg har en bekymring mindre. Det kan da godt være, der er nogle ting i planløsningen, som jeg kunne

FAKTA

Søren Aalbæk Rønns nye præstebolig på 223 kvadratmeter er den tredje præstebolig tilknyttet embedet i Øster Snede.

Øster Snede gamle præstegård var indtil 1849 en stor gård på 155 tønder land og var indtil 1856 en trelænget gård i bindingsværk og med stråtag. Derefter byggede provst Kirketerp for egen regning en lade mod nord. Kirketerp var formodentlig den sidste præst, som selv drev gården. Han var præst fra 1853-1869.

I tiden efter pastor Kirketerp blev der bygget forpagterbolig, og gården blev drevet af en forpagter. I 1969 blev de gamle bygninger revet ned. Tilbage stod nu præsteboligen, som var bygget i 1905. En stor smuk bygning med et tag af glaserede blå tagsten. Bygningen trængte til en grundig renovering, og da den lå uheldigt uden de gamle udbygninger, blev den derfor nedrevet og en ny præstebolig opført i 1972 med en bedre placering, så den ikke tog udsigten fra kirken.

Det er denne bolig fra 1972, der blev revet ned på grund af dårlig stand i efteråret 2024.

ønske anderledes, men jeg har også set det som en frihed, at vi ikke har skulle tage stilling til alting i et nyt hjem, forklarer Søren Aalbæk Rønn, der er meget glad for samarbejdet med menighedsrådet.

- Inden jeg startede som præst fik jeg at vide, at det, der ville afgøre min trivsel, var samarbejdet med menighedsrådet. Det tror jeg også gør sig gældende i forhold til præsteboligen: Det betyder meget, at man som præster oplever et kompetent menighedsråd, der kan rykke på tingene, forstår, hvad det vil sige at være børnefamilie og lægger sig i selen for at få os til at trives. ■

Mursten kan flytte balancen i kirken

Af: Mona Louisa Flouberg Bastholm.

Foto: Jonas Ahlstrøm.

Præstegården har i flere hundrede år været en del af menighedsrådenes ansvar. Nu ser det ud til, at balancen rykker. En ændring af menighedsrådsloven betyder, at provstierne skal overtage ansvaret for præstegårdene og jordene. Et fornuftigt greb, mener nogle. En glidebane, mener andre.

Loven peger på forenkling – men centralisering har det med at koste undervejs. Det er en bekymring, der er vokset blandt flere menighedsråd. Styregruppen bag lovforslaget argumenterer for at flytte ansvaret, fordi mursten og vedligehold sjældent er dér, menighedsrådsmedlemmers hjerte banker. Målet er at aflaste frivilligheden, sikre mere professionel administration og skabe stordriftsfordele, hvor faglighed allerede findes. Modsat mener flere, at ved at fjerne de opgaver, risikerer man at gøre arbejdet i menighedsrådene mindre interessant.

Frygten for centralisering

Argumentet for forenkling står overfor frygten for centralisering og bureaukrati. De høringsvar, der kom til lovforslaget over sommeren, viser modstand af centraliseringen af ansvaret. Præstegården har i mere end et århundrede været en del af netop deres ansvar. Det er et stykke kirkelig tradition. Der er flere, der mener, at netop dét ansvar hører til i menighedsrådene.

Flere advarer mod, at ændringen vil svække den lokale forankring. - Noget af nærheden bliver taget fra os, og så er det ikke det nære miljø, der tager beslutningerne længere, siger Karen Kragh, formand for Aabenraa Sogns Menighedsråd. Formand for Jelling Kirkes Menighedsråd, Jens Maibom, på-

peger, at hvis provstierne overtager ansvaret, "følger bureaukrati altid med, når man centraliserer."

Hvor der flyttes ansvar, flyttes magt

I teorien giver det mening. Provstierne har ansatte med juridisk og teknisk indsigt. Fælles indkøb og planlægning kan give lavere udgifter og nemmere løsninger. Men spørgsmålet er, hvad der går tabt, når beslutningerne flytter op. For hvor der flyttes

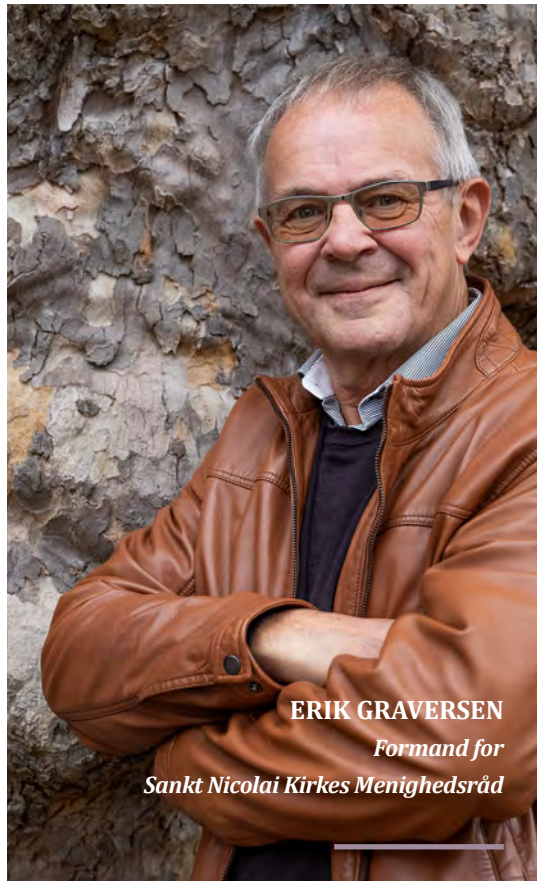
JENS MAIBOM

*Formand for
Jelling Kirkes Menighedsråd*

ansvar, flyttes også magt. - Der bliver givet for meget magt til provstierne, siger Karen Kragh, der også frygter bureaukrati, når ansvaret trækkes et niveau højere op.

Høringssvarene peger på flere problemstillinger. Flere menighedsråd oplever, at processen blev hastet igennem i sommerferieperioden med en urimelig kort høringsfrist, at folkevalgte menighedsrådsmedlemmer ikke har været repræsenteret eller inddraget folkevalgte menighedsrådsmedlemmer, samt at der mangler forståelse for forskellene mellem sognene.

Jens Maibom kalder loven "et forsøg på at lave en one size fits all, hvor der både skal dækkes baby-størrelser og extra large", som han tegner forskellen på store, ressourcestærke sogne og mindre, der måske kan have svært ved netop at tiltrække kræfter, der kan løse opgaven.

Den gyldne mellemvej

Selvom det ser sort ud at finde nogen, der synes, at lovforslaget er kærkomment, peger Erik Graversen, kasserer i Sankt Nicolai Menighedsråd i Kolding, på, at det dog kan frigøre nogle menighedsråd for en administrativ tyngdedyne: - Jeg har det fint med, at det bliver en mulighed. Men en flytning af ansvaret skal være frivillig for de sogne, der har behov for det. Det bør ikke være et påbud.

Det er netop balance, der bliver afgørende i de kommende år: hvor meget man kan vinde på professionalisering – uden at miste det lokale ejerskab. Lovændringen lover forenkling, men risikerer at skabe nye skel mellem sogn og provsti.

Jens Maibom slutter af med:

- Hvis lov bliver lov, så er det sådan, det er. Så får vi det til at fungere. ■

I præstegårdens have i Maugstrup finder vi resterne af et historisk og mageløst voldsted. Her passer graver Heidi Bock både kirkegård og præstehave gennem alle årstider.

Et all-inclusive arbejde

Af: Mona Louisa Flouberg Bastholm.

Foto: Jonas Ahlstrøm.

Graver Heidi Bock.

Morgensolen kaster gyldne striber over Maugstrup kirkegård, hvor jeg møder Heidi. Det er blevet efterår. Duggen perler på græsset og spindelvæv, så haven bag præstegården glimter. Vores gummi-støvler trækker spor i græsset, når vi krydser plænen på vej mod voldgraven.

Det er graverens ansvar at passe og vedligeholde præstehaven, hvis den er over 1000 m². Det er den i Maugstrup. Selvom Heidi bruger meget tid på at holde græsplæne og ukrudt ved lige, elsker hun den tid, haven giver igen. Kirkegården er det sted, hun møder og taler med mange mennesker – men

haven er der, hvor hun bare er sig selv. - Når jeg slår græs, har jeg som regel musik i ørerne. Det er min tid. Tankerne går, og jeg finder ro, fortæller hun om den tid, hun bruger på at holde den store haves græs i skak.

I modsætning til kirkegårdens skarpe og veltrimmede linjer beskriver hun præstehaven som mere løssluppen og naturnær. Hun elsker kontrasterne i sit arbejde – den sirligt ordnede kirkegård og den mere vilde have.

Maugstrup præstegård ligger få hundrede meter tilbage trukket fra kirken. Bag præstens hjem folder den store og anderledes have sig ud. Præstegården ligger på et gammelt voldsted og er omkranset af gamle træer. Voldgraven og vandløbet løber gennem den nederste del af præstegårdens have og danner et grønt bånd, der opdeler haven.

- Her er så meget historie, fortæller Heidi Bock.
- Jeg står for det hele, tilføjer hun og fortsætter:
- Det giver mig en stolthed. Det er mig, der sørger for, at det ser ud, som det gør.

Et arbejdsrum og et fristed

Heidi blev ansat som graver i Maugstrup i 2023, og det er nu 12 år siden, hun forlod sit job som industrilaborant, hvor hun blev stressramt.

- Jeg skal bare være udenfor, siger hun.
- Da jeg gik ned med stress, fandt jeg ud af, at jeg trives i det fri. Og så endte jeg her – som graver, tilføjer hun.

Graverarbejdet i Maugstrup spænder fra pasning af præstehaven til vedligehold af bygninger og kirkegård. Heidi Bock er både graver og kirketjener – hun får også hjælp af Arne Riedel på 73 år, der bor tæt på og kender kirkegården ud og ind. Han tropper op med det samme, hvis hun sidder fast med traktoren.

- Jeg kalder det all-inclusive, siger hun og griner.
- Jeg renser tagrender, binder adventskranser med skolebørn, rydder sne, klipper den store græsplæne og står klar ved begravelser. Det er hele pakken.

Hun nyder de forskellige opgaver i hverdagen som graver i Maugstrup. Hun havde ikke regnet med, at

hun skulle være graver, men karriereskiftet kom ikke som en overraskelse. Hun har altid været glad for naturen og arbejdet i haven.

Hun finder skønhed i årets rytme. Foråret er hendes favorit:

- Alting springer ud, det er lysegrønt, og alt spirer af liv. Efteråret er også flot, men kræver sin tid: blade, regn og oprydning, fortæller hun.

Hver årstid kalder på forskellige opgaver fra Sankt Hans-bål og høstfest til daglig beskæring af buske og træer. ■

Domprovsteboligen i Haderslev blev født som en del af Slesvig Stift, og ligger med udsigt til Haderslev Dam og Domkirken.

Domprovsteboligen i Haderslev

Domprovsteboligen i Haderslev, set fra haven. Foto: Jonas Ahlstrøm.

På Præstegade 20 et par hundrede meter fra domkirken i Haderslev ligger domprovst Torben Hjul Andersens tjenestebolig: Et smukt hus fra 1887 med en facade i små, gule Flensborg-sten. I sin tid bygget som bolig for den tyske andenpræst i Slesvig Stift, som Haderslev dengang tilhørte.

Lidt længere henne af gaden, der oprindeligt hed Predigtstrasse, lå det hus, førstepræsten i Domkirken boede i frem til 1955, mens kirkens kordegn havde sit hjem ved siden af domprovsteboligen.

For en historieinteresseret domprovst er byhuset, der blev født som en del af Preussen og senere en del af Slesvig Bispedømme noget nær en ideel tjenestebolig.

- For mig er det en ære at bo her, hvor boligen danner rammen om mit familieliv og vide, at jeg efterfølger en række provster fra domprovstiet, siger domprovst Torben Hjul Andersen.

Domprovsteboligen blev tilknyttet Haderslev Stift efter genforeningen i 1922, hvor stiftet blev dannet. Forgængere i huset tæller bl.a. den tidligere biskop i Haderslev, Niels Henrik Arendt, domprovst Kim Eriksen og tidligere biskop i Aalborg, Søren Lodberg Hvas.

- Det er præster, der har sat deres præg på domprovstiet og kirken i det hele taget. Jeg synes, det er fantastisk at få lov at bo i samme bolig, og ser det som min opgave at fylde pladsen ud, og passe

"Det er ligesom at tage fat om kalken søndag og vide, at der er mange hænder før mig, der har holdt den. Sådan har jeg det også med min tjenestebolig."

Torben Hjul Andersen

Domprovst Torben Hjul Andersen. Foto: Jonas Ahlstrøm.

på huset, så godt jeg kan. Det er ligesom at tage fat om kalken søndag og vide, at der er mange hænder før mig, der har holdt den. Sådan har jeg det også med min tjenestebolig. Vi vil gerne bruge den det til kirkens glæde, og vi har også selv meget glæde af huset, fortæller Torben Hjul Andersen.

En fordel for både sognet og præsten

For Torben Hjul Andersen er det en stor fordel for både præsten og for sognet at have præsten boende i en tjenestebolig tæt på kirken.

- Menigheden vil gerne have, at præsten bor midt i blandt dem og er en del af dem. At han handler lokalt, står på stadion med det lokale hold og ved, hvad der sker i byen. Det har betydning, at der er fælles referencer. Som præst er det en styrke, at jeg kan sige hej på mine konfirmander på gaden, og i det hele taget bliver inddraget i lokalsamfundet.

Fra sit kontor i embedsboligen kan Torben Hjul Andersen skrive sine taler, prædikener og arbejde med udsigt til Domkirken, hvor han har været domprovst siden 2016.

Før det var han provst i Slagelse, hvor han tidligere var sognepræst. Han har boet uafbrudt i tjenestebolig siden 1987, da han boede med sin kone, der er lærer, på en efterskole i 12 år. To år i bofællesskab med et andet par er det også blevet til. Og Torben Hjul Andersen har ikke stort behov for at være herre i eget hus.

- Hvis der er nogen, der finder livets store mening i at efterisolere og den slags, giver det mening at have sit eget hus. Jeg har prøvet at efterisolere i en skunk en varm sommerdag og bruge hele sommerferien på det. Det synes jeg ikke er sjovt. Når jeg har ferie, vil jeg gerne holde fri og være sammen med venner og familie i stedet for at male vinduer og den slags.

Præsteboligen er et åbent hus

Nok slipper man for bekymringer om, hvad det koster, når facaden slår revner, men til gengæld er præsteboligen embedets. Præsten har ikke indflydelse på beliggenhed og planløsning. Der bliver ikke opsparet friværddi. Og skulle præsten falde væk, skal familien være ude af tjenesteboligen indenfor tre måneder.

Og så er der det med privatlivet.

- Man er ikke særlig anonym eller privat som præst. Nogle præster synes, at det er en belastning. Jeg synes, det er en styrke.

Samme tilgang har Torben Hjul Andersen til sin embedsbolig.

- Det er en præstebolig, der hører til embedet, og jeg har det fint med, at folk kommer på besøg i præsteboligen. Folk må gerne se, hvordan vi bor, også når det roder, og vi holder også møder i kirkelige sammenhænge i stuen, hvis vi ikke kan være på kontoret. Vi ser det som et åbent hus.

Domprovsten opfatter det at bo i tjenestebolig som både en pligt og et privilegium.

- Vi opretholder præsteboligen, fordi vi mener det er en fordel for kirken, der er en tjenestebolig. Det betyder også, at vi skal sørge for, at der er tjenesteboliger til rådighed. Nogle steder i landet koster de mange penge. Andre steder vil det være svært overhovedet at få nogle til at bosætte sig, hvis man ikke kunne tilbyde en god tjenestebolig. Hvis vi vil sørge for, nogle vil bo i yderområder og være præst der, så skal der også være en bolig der. Ellers er der en risiko for, at præsterne bosætter sig i de store byer. ■

Engang var præstegården ikke blot præstens bopæl, det var også sognets kulturelle centrum – et sted, hvor mennesker samledes til samtaler og fandt fællesskab. I dag er meget forandret.

Fremtidens præstebolig i feltet mellem hverv og privatliv

Af: Mona Louisa Flouberg Bastholm.

Foto: AU Foto.

Præsteboligen har siden reformationen været både hjem, arbejdsplads og samlingssted. I dag står den i feltet mellem det traditionsrige kald, hvor hjemmet er åbent og nutidens ønske om privatliv.

- Ofte fungerer præsteboligen nu som en almindelig bolig, mens kontorarbejdet er flyttet til sognegårde, fortæller kirkehistoriker Mattias Sommer Bostrup.

Han peger på, at det giver præsten mere privatliv, men at det også kan skabe en større afstand mellem kirke og menighed, hvis vi kigger ind i en fremtid, hvor præstegården lukkes eller står tom.

Det trækker væk fra kaldstanken og ændrer balancen mellem privatliv og offentlig rolle.

Symbolet på refleksion og nærvær

Selv om mange præstegårde i dag er store, dyre og upraktiske, mener Mattias Sommer Bostrup, at de rummer et uforløst potentiale.

- Præstegården kan stadig være et åbent sted – et lokalt kulturhus, hvor kirke og lokalsamfund mødes, siger han.

- Det kræver, at man tør tænke nyt med respekt for historien, fortsætter han.

Han mener, at præsteboligen i sig selv har en særlig symbolværdi: Den står som et fast holdepunkt – på samme måde som kirken.

- Den er et symbol på refleksion og nærvær i en foranderlig verden, siger han.

Det handler om mere end mursten

Et af de spørgsmål, der kan være op til diskussion, er, om præster fortsat bør være forpligtede til at bo i præsteboligen.

- Det kunne lette rekrutteringen af nye præster, hvis bopælen var frivillig. Men bopælspligten er også en del af præsteembedets identitet. Når præsten deler liv og hverdag med sognet, bliver embedet synligt – og det er en værdi, vi ikke må glemme, afslutter han som et vigtigt argument i spørgsmålet om bopælspligt.

Når vi debatterer præsteboligen, handler det om mere end mursten. Det handler om, hvordan kirken placerer sig i det moderne samfund – mellem det

“Ofte fungerer præsteboligen nu som en almindelig bolig, mens kontorarbejdet er flyttet til sognegårde.”

Mattias Sommer Bostrup

Mattias Sommer Bostrup

Lektor i kirkehistorie, Aarhus Universitet
Ph.d. i teologi med afhandling om reformatoren Niels Hemmingsen.

Forsker i:

- Reformationen og præsteembedets udvikling
- Religiøs tolerance i 1600-1700-tallet
- Kulturmøder i kolonitidens Danmark

nære og det professionelle, mellem tradition og forandring.

- Præsteboligen er både et historisk levn og en mulighed. Den er ikke bare en bygning – den er et signal til lokalsamfundet: Vi er her. Vi bor her. Vi er en del af jer, siger han.

Brugt klogt, mener han, kan præsteboligen stadig forene funktion, fællesskab og forankring. Den kan fortsat være et synligt tegn på, at troen bor iblandt os. ■

Provsteboligen i Vejle har huset både børnehjemsbørn og en markant sognepræst og senere biskop, der blev anholdt af Gestapo under krigen.

Provsteboligen i Vejle

Provsteboligen i Vejle. Foto: Jonas Ahlstrøm.

På den ende side er der udsigten fra provsteboligen i Vejle, der ligger som et Fort Knox omkranset af høje mure. På terrassen er der vue over hele Vejle by, Bølgen, Olafur Eliassons byggeri Fjordenhus, byens kirker, Vejle Ådal og Sankt Johannes Kirke, som tjenesteboligen hører til. På den anden side støder huset op til den stærkt trafikerede Jellingvej. Det mærker Vejles provst, Dorte Volck Paulsen, nu ikke ret meget til. På nær en enkelt undtagelse.

- Det ligger så tæt på Jellingvej, at vi en aften var tæt på at få en bil gennem køkkenet, hvis der ikke

havde været et autoværn, men heldigvis har arkitekten i sin tid sørget for, at alle vinduer vender væk fra vejen, fortæller Dorte Volck Paulsen, der elsker at sidde i huset karnapstue med udsigt over Vejle by, hvor lyset strømmer ind fra de store vinduer.

- Jeg synes, det er et meget stort privilegium at få lov at bo i sådan et smukt, gammelt hus, hvor man kan mærke historiens vingesus. Jeg sætter stor pris på at bo i en tjenestebolig, hvor murstenene taler med, og hvor man kan mærke ånd og kultur. Jeg tager også mit privilegium alvorligt, og tænker meget

“Jeg synes, det er et meget stort privilegium at få lov at bo i sådan et smukt, gammelt hus, hvor man kan mærke historiens vingesus. Jeg sætter stor pris på at bo i en tjenestebolig, hvor murstenene taler med, og hvor man kan mærke ånd og kultur.”

Dorte Volck Paulsen

Provst Dorte Volck Paulsen. Foto: Jonas Ahlstrøm.

over, at det er mig, der skal være øjne på huset og være opmærksom på, hvis der pludselig er noget galt, så det fortsat kan bevare sin gode stand.

En historisk tjenestebolig

Det var oprindeligt en teglværksdirektør, der byggede huset i 1902, som i sin tid har fungeret som både et to-familieshus, børnehjem og præstebolig. Det er et hus med tyngde og ro og masse af smukke detaljer, man kan fortabe sig i: Runde vinduer, gamle dørhåndtag, kunstfærdige døre, originale vinduespartier og sågar en indbygget pengeboks i entreen.

Da Sankt Johannes Kirke blev indviet i 1941, manglede præsten Haldor Hald en embedsbolig, og i 1942 købte sognet boligen på Jellingvej, kaldet Uhrskovhus.

- Haldor Hald er en af de historiske personer, der har præget huset. Han talte nazismen imod og hjalp modtandsfolk, indtil han i oktober 1944 blev arre-

steret af Gestapo. Han var på vej til bryllup i præstekjolen og kapellanpræsten, der boede i kælderen, måtte overtage vielsen, fortæller Dorte Volck Paulsen.

Haldor Hald sad i Frøslevlejen og koncentrationslejren Neuengamme, og blev siden chef i Kirkens Korshær og biskop i Lolland-Falsters Stift. De næste årtier boede forskellige præster på skift i tjenesteboligen. Da den tidligere præst i Sankt Johannes Kirke, Leif Arffmann, blev provst, boede han med sin kone, sognepræst Birgitte Arffmann i hendes tjenestebolig, inden hun gik på pension. Herefter overtog Leif Arffmann præsteboligen på Jellingvej, som Dorte Volck Paulsen og hendes familie flyttede ind i 2018.

Tjenesteboligen er en pligt

Dorte Volck Paulsen har altid oplevet det som en stor fordel at bo i tjenestebolig for både præsten og sognet:

- Der er meget gammel visdom i at bo med dem, man skal virke for og blandt. Jeg mener, det er til glæde for begge parter, at præsten bor i sognet og er en del af hverdagen, siger Dorte Volck Paulsen, der oplever, at folk stadig ringer på døren til huset på Jellingvej, når de har brug for at tale med præsten.

- Det er ikke altid, man ved, hvornår man bliver ramt på livet, og der er det godt, folk ved, hvor de kan gå hen. Jeg synes, det giver mening, man kender præsteboligens adresse, og jeg har selv oplevet at blive opsøgt ved døren, når man ellers har lukket ned. Så må man tage embedet på sig igen, for det er ikke for sjov, når nogen ringer på efter kl. 21, siger hun og pointerer:

- Jeg ved godt, at nogle synes, præsten bor for billigt. Præsten betaler leje og el, vand og varme, men der er en reduktion i huslejen, fordi man har pligt til at bo i sin embedsbolig. Man kan ikke bare vælge noget andet, og skal flytte ud, så snart man forlader embedet. Jeg synes, præster betaler en rimelig husleje, og det er i orden, det ikke er til markedspris, fordi vi er der i embeds medfør. ■

Reformationen satte et markant præg på, hvordan vi er kristne i dag. Den ændrede måden, vi forstår forholdet mellem kirke, magt og hverdag på – aftryk, som stadig er tydelige. Ikke mindst i måden præsten bor på.

Fra cølibat til krav om børneværelser

Af: Mona Louisa Flouberg Bastholm.

Foto: Bart Heleven.

Inden Luther satte sit aftryk på Danmark, var præsten en enlig mand i cølibat. Med reformationen blev ægteskab ikke bare tilladt, det blev idealet, og præsten skulle gå forrest.

Kravet om cølibat blev til forventning om familie. Det betød nye boformer. Idealet er nu et familiehjem.

- Kig på præsten. Der kan man se den nye idealfamilie, forklarer Bo Kristian Holm, professor i teologi ved Aarhus Universitet.

- Det gode kristne liv leves ikke i afkald, men i en familie med ansvar for hinanden. Det er den måde, som Gud har villet, at man skal leve, fortsætter han i forklaringen på, hvorfor det blev præsten, der skulle være forbillede for familielivet.

Haderslev-artiklerne fra 1528, der var den lokale kirkeorden, krævede specifikt, at præsterne skulle gifte sig. Præsten flyttede i egen bolig. I det nye præstehjem skulle der nu være plads til hustru og børn. Derudover kom jord, som skulle dyrkes.

Den nye boligform, præstegården, svarede til en storbondes gård – idealet. Der kom plads til børn og tjeneste- og arbejdsfolk. Præsten skulle tjene som et forbillede for en god, kristen, luthersk familie i sognet.

Boligens rolle mellem arbejde og familie

Siden dengang har præstegården været både arbejdsplads og familiehjem. Særligt tilføjelsen af børneværelser er et aftryk fra reformationen:

- Der er jo stadigvæk et fuldstændigt regulativ for, hvor mange børneværelser der skal være i en præstegård, fortæller Bo Kristian Holm.

Indretningen afspejler altså stadig dobbeltheden med kontor og arbejdsliv i samme bygning som private stuer og soveværelser, selvom præstehjemet er blevet mere privat. Præstegården er stadig et sted, der skal være plads til en familie.

Det første der kom, og det sidste der forsvinder

I sit 'nye' hjem er præsten både åndsperson og statslig embedsmand. Reformationen har gjort, at præstegården ses som både åndeligt kraftcenter og lokalt kulturcentrum. Det skabte rammerne, der forbinder lokalsamfund med statsmagt – og særligt dannelsen.

Selvom moderne landsbyer efterhånden er affolket og kulturinstitutioner forsvinder, står kirken og præstegården stadig tilbage som institutioner med statslige hverv.

”Kig på præsten. Der kan man se den nye idealfamilie. Det gode kristne liv leves ikke i afkald, men i en familie med ansvar for hinanden. Det er den måde, som Gud har villet, at man skal leve.”

Bo Kristian Holm

Bo Kristian Holm

Bo Kristian Holm er professor mso i systematisk teologi ved Aarhus Universitet.

Han er leder af LUMEN – Center for Studiet af Luthersk Teologi og Konfessionelle Samfund.

Forsker i: Luthersk teologi, dogmatik og teologien om “gaven” med særligt fokus på, hvordan luthersk teologi har formet mentalitet, kultur og samfund i Norden.

- Præstegården var det første statslige, der kom til landsbyerne, og det er også det sidste, der forsvinder, siger Bo Kristian Holm om udviklingen af lokalsamfund i Danmark nu.

Der er ingen tvivl om reformationens vigtige betydning. Et aftryk, der står så dybt, at det fortsat præger de ting, vi kan regne med i dag. ■

Kirkehistoriker Jens Rasmussen kommer her med sit bud på tre betydningsfulde nedslag i præstegårdens udvikling.

Præstegårdens betydning for lokalsamfundet

Kirkehistoriker og tidligere sogne- og hospitalspræst Jens Rasmussen. Foto: Heidi Lundsgaard.

Kirkehistoriker og forhenværende sogne- og hospitalspræst Jens Rasmussen tegner i sin bog fra 2021, *Præstegården i lokalsamfundet*, en række væsent-

lige linjer i præstegårdslivets udvikling i det 19-20. århundrede. I bogen forklarer Jens Rasmussen, hvad livet i og omkring præstegården har betydet.

1. Præstegården var skjulested under besættelsen

- Under besættelsen fungerede mange præstegårde som skjulested for jøder, nedskudte engelske piloter og frihedskæmpere. Flere præster på b.la. Fyn og i Syd- og Sønderjylland var medlemmer af modstandsorganisationen Ringen, og sørgede for transport til Sverige, skjulte både våben og flygtninge, ligesom præstegården blev opsøgt for at skaffe falske dåbs- og identitetspapirer.

- Frihedskæmperne, jøder og engelske piloter vid-

ste, at de kunne få hjælp i mange præstegårde, hvor de blev flyttet rundt fra sted til sted for at undgå tyskerne. Fra Sønderjylland har vi eksemplet med den tyske soldat Karl Otto Meyer, chefredaktør og politiker i Sydslesvig, der i 1944 flygtede til Danmark og var aktiv i modstandsbevægelsen. Han hoppede fra præstegård til præstegård i Sønderjylland og på Fyn, indtil han fandt et hjem i Oure på Fyn.

2. Præstegården som socialt helle

- Diakoni er en historisk tradition i præstegården - og er stadigvæk et centralt omdrejningspunkt. Præstegården indgår i landsbyens fællesskab, ikke bare i forhold til det kirkelige, men også socialt. Det stammer helt tilbage fra 1800-tallet, hvor præstegården var stor og rummede en masse aktiviteter, som i den grad var med til at understøtte folket. Præsten var ikke bare bonde på lige fod med bønderne: Han havde også nogle meget klare opgaver med at lede sognet socialt. Det udstråler præstegården også. I gamle dage kom man op til præsten med uforsørgede børn, som han tog ind, indtil man fandt en gård, de kunne være på. Jeg har selv boet på en gammel præstegård, hvor der tit kom

folk forbi og fik en madpakke med, eller udlændinge, der kom og overnattede. Man har altid vidst, at præstegården var et socialt helle.

- I dag er diakonien fortsat en del af præstegården. I fastemåned er der f. eks. tradition for, at mange holder sognemøder med en gæst fra en af de forskellige nødhjælpsorganisationer og laver indsamling, eller man laver aktiviteter, der støtter Ydre Mission eller andre organisationer, der har diakonale opgaver, som på den måde bliver en del af sognet.

- Menighedsrådet nedlægger i disse år mange hi-

3. Privatiseringen af præstegårdslivet

storiske landpræstegårde, ikke mindst på Fyn og i Syd- og Sønderjylland. Det sker b.la. på grund af præstemangel, hvor man slår sognene sammen, og gerne vil tiltrække unge præster ved at bygge moderne præstegårde. Så nedlægger man præstegården ved enten at sælge til private eller rive den ned. Langt de fleste bliver solgt, og det bliver på en måde en privatisering af præstegårdslivet, når landsbyen mister en lokal institution et sted, hvor

man inviterer til fællesskab - måske som det sidste sted i sognet, efter købmanden, skolen og forsamlingshuset er blevet sløjftet.

- Det er efter min mening et stort tab for en landsby at miste præstegården, fordi det er en institution, der støtter det lokale foreningsliv. Præstegården rummer fællesskaber omkring diakoni og kulturelle indsatser, ligesom i 1800-tallet, hvor præsten skulle

sørge for fattighjælp og administrere skolevæsen. Hele det folkelige og alment dannede perspektiv får man givet med en præstegård, og de værdier, der går tabt, når den sælges, kan ikke genskabes igen. Man sekulariserer miljøet i landsbyerne fuldstændigt ved at frasælge præstegårdene. I stedet kan f.eks. en gammel stor præstegård deles i en privat og en officiel afdeling eller helt bruges som sognegård. Så er man fri for at bygge de nye dyre sognegårde på landet.

- Udover, der er nogle værdier, der står på spil, er der også klimaaftrykket at tage hensyn til, når man nedriver eller frasælger en præstegård for at bygge en ny. Når man river ned for at bygge igen, giver det et meget højt klimaaftryk i stedet for at genbruge eller restaurere den eksisterende bolig. De fleste gamle præstegårde er bygget i mursten, teglsten og træ, hvor man i dag bygger i cement, glaspartier og murstensfacader. Det giver et højt CO₂-aftryk.

- Det kan være fristende at bygge nyt, hvis det f. eks. ser ud til kun at koste en mio. kr. mere at bygge nyt end restaurere, men der skal man holde sig for øje, at budgettet for nybyggeri ofte skrider, eventuelt fordi arkitekten laver et budget, der ikke holder som en del af udbudskonkurrencen eller på grund af dyrtid. Bagefter skal man bede om ekstra bevillinger - og så bliver det alligevel ofte dyrere at bygge en ny præstegård i stedet for at restaurere den gamle.

- Få undtagelser findes, når budgettet på restaureringen af gamle præstegårde stikker af, enten fordi tidligere menighedsråds løbende vedligeholdelse ikke har været tilstrækkelig eller pga. tidligere dårlige restaureringer, utilstrækkelig ventilation, konstruktionsfejl og kuldebroer med forkerte isoleringsmaterialer. Det kan alt sammen medføre skimmelsvamp, men i dag findes der dygtige restaureringsarkitekter, der kan føre præstegårde tilbage til fordums stand. ■

Haderslev Stift 2025

Udgiver:

Haderslev Stift, Ribe Landevej 35-37, 6100 Haderslev,
Tlf.: 74 52 20 25
www.haderslevstift.dk

Stiftsmagasinet udgives af stiftsrådet i Haderslev Stift ved
formand Per Søgaard. Udkommer en gang om året
i forbindelse med det nye kirkeår.
Redaktionen afsluttet 31. oktober.

Redaktionsudvalg:

Marianne Christiansen og Lene Kjældgaard.

Tekst:

Lene Kjældgaard og Mona Louisa Flouberg Bastholm.

Foto:

Jonas Ahlstrøm, hvor ikke andet er angivet.

Grafisk Design:

Kamilla Voss Asmussen, I made this*.

Tryk:

Jørn Thomsen Elbo A/S, Kolding.

Oplag:

1.500 eksemplarer.

